دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی قزو ین

معاونت بهداشتی دانشگاه

تدوین گام به گام طرح درس

برای یک جلسه آموزشی

تهیه وتنظیم :

رفعت یاحقی

صفیه احمدی‌زاده

نرگس زمانی

شماره انتشارات کمیته علمی- اجرایی آموزش و ارتقای سلامت (۶۲۰)

فهرست:

مقدمه	۲
تعریف طرح درس	۳
حیطه‌های یادگیری	۴
موضوع آموزشی	۹
گروه هدف آموزشی	۹
اهداف کلی آموزشی	۱۰
رفتار ورودی	۱۱
اهداف رفتاری	۱۱
الگوی تدریس	۱۲
سرفصل های آموزشی	۱۳
شیوه‌های آموزشی	۱۳
مدت و زمان آموزشی	۱۴
مسائل انگیزشی	۱۴
فعالیت‌های آموزشی (تکالیف فراگیران)	۱۵
مواد و وسایل کمک آموزشی	۱۵
ارزشیابی آموزشی	۱۵

مقدمه:

اجرای هر برنامه نیاز به طرح‌ریزی قبلی دارد و تا زمانی که طراحی دقیق و صحیحی نداشته باشد، نمی‌توان انتظار داشت که به نحو مطلوب اجرا شده و اثربخشی مورد انتظار را داشته باشد.

آموزش نیز به عنوان یکی از مهم‌ترین استراتژی‌ها در راستای ارتقای سلامت و توانمندسازی جامعه، نیاز به طراحی دقیق دارد و با توجه به شتاب روزافزون تغییرات در گستره تحولات سلامت، لزوم ارتباط هدفمند بین آموزش‌دهنده و فراگیر، بیش‌ازپیش خودنمایی می‌نماید.

ابزار بسیار مناسبی که در خدمت انجام مطلوب‌تر تدریس قرار دارد، طرح تدریس یا همان «طرح درس» است. تهیه طرح درس یکی از مهارت‌های قبل از تدریس محسوب می‌گردد که یک مدرس قبل از ورود به جلسه آموزشی باید آن را تنظیم نماید.

این مجموعه سعی دارد اطلاعات کاربردی مرتبط با تدوین طرح درس را، جهت توانمندسازی همکاران به‌صورت گام‌به‌گام به‌همراه عناصری مانند هدف کلی، گروه هدف، مواد و وسایل کمک آموزشی و نحوه ارزشیابی در اختیار همکاران بگذارد.

امیدست همکاران ارجمند ضمن استفاده از این مطالب، ما را از نظرات و پیشنهادات ارزشمند خود جهت رفع نقایص این مجموعه بهره‌مند سازند.

تعریف طرح درس

طرح درس یک نقشه کلی و راهنما برای هدایت فعالیت‌های آموزشی است. به‌عبارت دیگر طرح درس پیش بینی و تنظیم مجموعه فعالیت‌هایی است که مربی از قبل برای رسیدن به یک یا چند هدف آموزشی ویژه، تدارک می‌بیند و موجب می‌شود که فعالیت‌های ضروری آموزشی را به ترتیب و یکی پس از دیگری در مراحل و زمان مشخص، به شیوه‌ای منطقی پیش ببرد.

طرح درس عبارت است از برنامه‌ریزی و سازمان دادن به فعالیت‌هایی که معلم و فراگیر در مسیر رسیدن به اهداف یادگیری انجام می دهند.

برخی از فواید استفاده از طرح درس در جلسه آموزشی عبارتند از :

- ایجاد تسلط و احاطه لازم بر محتوای درسی و نحوه ارائه مطلب توسط مدرس
- پیش بینی مشکلات احتمالی تدریس و برنامه‌ریزی برای رفع آن‌ها
- تنظیم زمان انجام فعالیت و ایجاد نظم و ترتیب منطقی فعالیت‌ها
- پیش بینی فعالیت‌های تکمیلی تدریس
- اندوختن تجربیات فردی و زمینه‌سازی برای تکمیل تدریجی طرح‌های تدریس
- افزایش ضریب موفقیت در کار تدریس
- تدارک ایجاد یادگیری موثر، عمیق و پایدار

حیطه‌های یادگیری:

هدف آموزش یادگیری است و یادگیری عبارتست از تغییر نسبتا پایدار در رفتار بالقوه یادگیرنده، مشروط بر آن‌که این تغییر بر اثر اخذ تجربه رخ دهد.

یادگیری سطوح و انواع گوناگونی دارد. گاه انتظار داریم که آموزش‌گیرندگان اطلاعات و دانش جدیدی را کسب کنند، گاهی لازم می‌دانیم نگرش تازه و جدیدی را به دست آورند و گاه مهارت عملی را بیاموزند.

یادگیری حیطه‌های آموزشی، قدم اول در تدوین اهداف است و باید در نوشتن هدف کلی، اهداف رفتاری و سرفصل دروس حیطه مورد نظر را همواره مد نظر قرار داد.

اشکال شایعی که در بسیاری از طرح درس‌های تدوین شده به چشم می خورد ناهماهنگی بین حیطه‌های یادگیری پیش بینی شده در اهداف و سایر قسمت های طرح درس است.

متخصصان آموزش با توجه به ماهیت انواع یادگیری، هدف‌های آموزشی را که به منظور تغییر در رفتار صورت می‌گیرد، طبقه بندی کرده‌اند. یکی از معروف‌ترین این طبقه‌بندی‌ها توسط دکتر بنیامین بلوم صورت گرفته است.

در طبقه‌بندی بلوم، هدف‌های آموزشی به ۳ حیطه « شناختی، عاطفی و روانی حرکتی » تقسیم می‌شوند.

حیطه شناختی اهداف آموزشی

این حیطه مربوط به آگاهی، دانش و اطلاعات است و شامل ٦ سطح می باشد که از ساده به پیچیده سازمان یافته اند

ردیف	سطوح حیطه شناختی	منظور از هر سطح	افعال رفتاری به‌صورت مصدر
۱	دانش	به‌خاطر آوردن آن‌چه قبلا آموخته است	به‌خاطر آوردن، آماده کردن، تعریف کردن، نامیدن، شرح دادن، عنوان کردن، مشخص کردن، جورکردن، نسخه‌برداری کردن، نام بردن، فهرست کردن، تکرار کردن، بیان نمودن، رئوس مطالب را ذکر کردن
۲	ادراک	فهمیدن و دریافت معنی و مفهوم یک مطلب	خلاصه کردن، توجیه کردن، تشریح کردن، مثال زدن،حل کردن، ترجمه کردن، تمیز دادن، پیش بینی کردن، تخمین زدن، تعمیم دادن، بسط دادن، توضیح دادن، بازنویسی کردن، تفسیر کردن
۳	کاربرد	توانایی وبه کار بردن دانش و موارد آموخته شده در موقعیت‌های جدید و واقعی	نمایش دادن، تغییر دادن، کنترل کردن، برآورد نمودن، کشف کردن، به کار بردن، برچسب زدن، اندازه گیری کردن، راهنمایی کردن، اصلاح کردن، تولید کردن
۴	تجزیه و تحلیل	قابلیت جزء به جزء کردن یک مطلب به اجزای تشکیل دهنده آن به ترتیبی که سازمان کلی آن مطلب قابل درک باشد	انتخاب کردن، بررسی کردن، با نمودار نشان دادن، تفاوت قائل شدن، جزء به جزء کردن، هجی کردن، استنتاج کردن
۵	ترکیب	توانایی قرار دادن اجزاء و عناصر جدا شده یک کل در کنار هم و تشکیل یک کل جدید	ترسیم کردن، تدبیر کردن، طبقه بندی کردن، بازنویسی کردن، انشاء یا مقاله نوشتن، مدون کردن، تصمیم گرفتن، تهیه کردن، گروه بندی کردن، سخنرانی کردن، درهم آمیختن
۶	ارزشیابی	توانایی قضاوت درباره ارزش مطالب از قبیل بیانات، نوشته‌ها، گزارش‌ها و فعالیت‌ها	ارزش گذاری کردن، تطبیق دادن، ساختن، امتیاز دادن، انتقاد کردن، مقابله کردن

چند مثال هدف رفتاری در حیطه شناختی

۱-دانش (آگاهی)

فراگیر بتواند پس از پایان جلسه آموزشی دو مورد از علل اسهال را نام ببرد

فراگیر بتواند در طی جلسه آموزشی سه مورد از مراقبت ویژه مادران باردار را بیان کن

فراگیر بتواند پس از دوره آموزشی تمامی گروه های اصلی مواد غذایی را نام ببرد

۲-فهمیدن (درک کردن)

بهورز بتواند پس از پایان جلسه آموزشی بدون استفاده از دستورالعمل، اطلاعات زیج حیاتی را تفسیر کند.

مادران بتوا نند پس از تماشای فیلم اهمیت بیماری التور را توضیح دهند.

۳-کاربرد (به کاربستن)

بهورزان بتوانند پس از پایان جلسه آموزشی میزان کلر باقی مانده در آب آشامیدنی را اندازه گیری کنند.

فراگیر پس از اتمام آموزش بتواند نمودار تغییرات وزن بر حسب قد یک کودک را ترسیم کند.

٤-تجزیه و تحلیل

بهورزان بتوانند پس از پایان جلسه آموزشی عوامل مؤثر در ایجاد کم خونی فقر آهن را تفکیک کنند.

فراگیر بتواند علل مراجعه نکردن به خانه های بهداشت را توضیح دهد.

٥-ترکیب

فراگیر پس از اتمام آموزش بتواند در مورد عوامل موثر در بهبود کیفیت فعالیت های یک برنامه بهداشتی، پیشنهاداتی ارائه نماید.

بهورز بتواند مدت نیم ساعت برای مادران در رابطه با مزایای شیر مادر سخنرانی کند .

٦-ارزشیابی (قضاوت)

کاردان مرکز بتواند پس از بازدید از ۲ خانه بهداشت، عملکرد بهورزان را با هم مقایسه کند.

بهورز بتواند تاثیر عملکرد خود را در زمینه خودمراقبتی بررسی نموده و دلایل عدم پوشش مطلوب را بیان نماید.

حیطه عاطفی اهداف آموزشی حیطه عاطفی مربوط به احساسات، نگرش ها و طرز افکار است و شامل ۵ سطح یادگیری است.			
ردیف	سطوح حیطه عاطفی	منظور از هر سطح	افعال رفتاری به‌صورت مصدر
۱	توجه و دریافت	تمایل برای توجه به پدیده یا محرک و موضوعات خاص	انتخاب کردن، مشاهده کردن، با دقت گوش دادن، سؤال کردن، ملاقات کردن، مشخص کردن، توصیف کردن، ارائه دادن، قرار دادن، دنبال کردن، نام بردن، اشاره کردن، اطاعت کردن، پرسیدن
۲	پاسخ دهی	شرکت فعال فراگیر و عکس‌العمل نسبت به موضوع	حمایت کردن، داوطلب شدن، پافشاری کردن، اجابت کردن، توجیه کردن، کمک کردن، موافقت کردن، تمرین کردن، پاسخ دادن
۳	ارزش گذاری	ارج و ارزش قائل شدن برای موضوع و یا پدیده خاص	پیشنهاد دادن، ستایش کردن، مورد لطف قرار دادن، ترغیب کردن، تقدیر کردن، امتیاز دادن، کار کردن، دعوت کردن، تقویت کردن
۴	سازماندهی ارزش ها	جمع کردن ارزش‌های مختلف و اقدام برای ساختن یک نظام ارزشی با انسجام درونی	شهادت دادن، بازرسی کردن، تحت تاثیر قرار دادن، طرفداری کردن، تغییر دادن، تعدیل کردن، مقایسه کردن، تعمیم دادن، تنظیم کردن، برنامه‌ریزی کردن، ترکیب کردن، ربط دادن، سازمان دادن
۵	تبلور ارزش‌ها در شخصیت	تشخیص و تبلور ارزش‌ها در رفتار و شیوه زندگی بر اساس ارزش‌ها	مشارکت کردن، همکاری کردن، قضاوت کردن، داوری کردن، ارزشیابی کردن، تایید کردن، تصدیق کردن، انتقاد کردن، خدمت کردن، تحت نفوذ قرار دادن

چند مثال هدف رفتاری در حیطه عاطفی

۱- **توجه و دریافت:** بهورزان بتوانند در کلاس درس مطالب را با دقت گوش دهند.

۲- **واکنش یا پاسخ دهی:** بهورزان بتوانند در کلاس درس به سؤالات مطرح شده در رابطه با موضوع پاسخ دهند.

۳- **ارزش گذاری:** بهورز بتواند پس از مطالعه مطالب جزوه، نظراتی را پیشنهاد کند.

٤- **سازماندهی ارزش ها (پذیرش):** بهورزان بتوانند با توجه به اهمیت مطالعه برای آن برنامه ریزی کنند.

۵- **رفتار پایدار یا تبلور ارزش‌ها در شخصیت:** بهورزان بتوانند در حل مشکلات بهداشتی روستا با مردم مشارکت کنند.

حیطه روانی حرکتی اهداف آموزشی این حیطه مربوط به آموزش مهارت هاست و شامل ۵ سطح است.			
ردیف	سطوح حیطه روانی حرکتی	منظور از هر سطح	افعال رفتاری به‌صورت مصدر
۱	مشاهده	مشاهده مهارت به قصد تقلید از آن	مخلوط کردن، وزن کردن، به‌هم‌پیچیدن، بسته‌بندی کردن اشتباه را رفع کردن، محکم کردن، اندازه‌گیری کردن، چیدن، آمپول زدن، واکسن زدن، ضدعفونی کردن
۲	اجرای مستقل	انجام یک فعالیت بدون کمک گرفتن از مربی	جوشاندن، قالب زدن، به کار انداختن، غذا دادن، مسواک زدن، غربال کردن، سمپاشی کردن، کلر سنجی کردن
۳	دقت در اجرا	انجام عمل با صحت، دقت و ظرافت در انجام آن	ردیف کردن، تعویض کردن، تنظیم کردن، واکسن زدن، شیر دوشیدن، پختن، مصرف کردن
۴	هماهنگی اجرا	توجه به موارد جنبی و آمیختن مهارت‌ها و انجام هماهنگی آن	ساختن، تایپ کردن، فشار خون را اندازه‌گیری کردن، کلرزنی منبع آب، رانندگی کردن
۵	عادی شدن حرکات	انجام مهارت به‌صورت خودکار و بروز نشانه‌هایی حاکی از تسلط کامل بر انجام مهارت	ماهرانه رانندگی کردن، انجام ماهرانه اندازه‌گیری قد و وزن، انجام ماهرانه هر یک از فعالیت‌ها

چند مثال هدف رفتاری در حیطه روانی حرکتی

۱. **مشاهده یا آمادگی و تقلید**: فراگیر بتواند با دقت به درست کردن محلول ORS توجه کند.

۲. **اجرای مستقل**: فراگیر بتواند محلول ORS را درحضور مربی تهیه کند.

۳. **دقت در اجرا:** فراگیر بتواند بدون حضور مربی و با دقت بیشتر محلول ORS را تهیه کند.

٤. **هماهنگی اجرا**: فراگیر بدون نگاه کردن به منبع آموزشی بتواند ORS تهیه کند.

۵. **عادی شدن حرکات:** فراگیر بتواند با مهارت کافی و در مدت زمان لازم و با دقت بیشتر محلول ORS را تهیه کند.

موضوع درس:

موضوع یک جلسه آموزشی عین مطلبی است که در جلسه آموزشی تدریس می‌گردد. موضوع باید با زمان آموزش و خصوصیات فراگیر تناسب داشته باشد.

- می‌تواند تمام یا بخشی از هر یک از بیماری‌های واگیردار و یا غیر واگیر باشد

  مثال: بیماری‌های روده ای، بیماری ایدز، تغذیه در بیمار دیابتی

- می‌تواند تمام یا بخشی از هر یک از آسیب‌های اجتماعی باشد

  مثال: خودکشی، طلاق، فرار از خانه

- می‌تواند هر یک از رفتارهای بهداشتی و یا غیر بهداشتی باشد

  مثال: بهداشت فردی – مسواک زدن – سیگار کشیدن

- می‌تواند عوامل مؤثر در ابتلاء به هر یک از بیماری‌ها باشد

  مثال: عدم تحرک– چاقی– تغذیه صحیح– گروه‌های مواد غذایی

گروه هدف آموزشی

گروه‌های هدف آموزشی به ۲ دسته کیفی و کمی تقسیم می‌شوند

❖ گروه آموزشی از نظر کمی:

این گروه‌ها عمدتا به چند گروه تقسیم می شوند:

الف) گروه‌های خیلی بزرگ: بیش از ۱۰۰ نفر

ب) گروه‌های بزرگ: ۴۰ تا ۱۰۰ نفر

ج) گروه‌های متوسط: ۱۰ تا ۴۰ نفر

د) گروه‌های کوچک: ۳ تا ۱۰ نفر

❖ گروه‌های هدف آموزشی از نظر کیفی:

این گروه به ۲ دسته گروه رسمی و غیررسمی تقسیم می‌شوند:

الف-گروه رسمی: افرادی جزء گروه رسمی محسوب می شوند که هدف و مقصود خاصی را دنبال کنند، اعضاء گروه یکدیگر را می‌شناسند و از مقررات خاصی پیروی می‌کنند. مثال: دانش آموزان، دانشجویان، طلاب علوم دینی، کارکنان ادارات و سازمان‌ها، اعضاء شوراها، ستادها، کمیته ها، انجمن ها و تشکل های غیردولتی(NGO ها) و...

ب-گروه غیررسمی: افرادی جزء گروه غیررسمی محسوب می شوند که هدف مشخصی را دنبال نمی‌کنند، از مقررات خاصی پیروی نمی‌کنند و اعضای گروه یکدیگر را نمی‌شناسند. مثال: مادران(باردار، شیرده) واجدین تنظیم خانواده، بیماران، مراجعین، زوجین، کودکان و جوانان، نمازگزاران و داوطلبان سلامت و...

هدف کلی آموزشی

مهم‌ترین اقدام در طراحی یک برنامه آموزشی تعیین هدف یا هدف‌های آموزشی است .

هدف کلی آموزشی نتایج مورد انتظار برای فراگیران پس از ارائه آموزش یک موضوع می باشد و مقصدی است که برنامه در پایان، در پی رسیدن به آن می‌باشد.

برای نوشتن یک هدف کلی سه جزء موضوع، گروه هدف و رفتار باید وجود داشته‌باشد که با توجه به حیطه آموزشی انتخاب شده (شناختی، عاطفی، روانی حرکتی) هدف کلی نوشته می‌شود .

مثال: ایجاد آگاهی در بهورزان در مورد تدوین طرح درس (حیطه شناختی)
رفتار گروه هدف موضوع

اصلاح نگرش مادران باردار در مورد باورهای غلط شیردهی (حیطه عاطفی)
رفتار گروه هدف موضوع

ایجاد مهارت در دانش آموزان ابتدایی در مورد شستن صحیح دست‌ها (حیطه روانی حرکتی)
رفتار گروه هدف موضوع

ایجاد: در مواردی استفاده می‌شود که موضوع جدیدی مطرح می‌گردد و نیاز به طرح‌ریزی رفتار جدیدی است.

ارتقاء: در مواردی استفاده می‌شود که رفتار یا موضوع قبلی نیاز به تقویت دارد.

اصلاح: در مواردی استفاده می‌شود که رفتار قبلی نیاز به اصلاح یا جایگزینی با رفتار جدید را دارد.

رعایت تناسب بین هدف کلی، اهداف رفتاری و سرفصل دروس از اهمیت ویژه‌ای برخوردارست.

رفتار ورودی و ارزشیابی رفتار ورودی

- **رفتار ورودی:** پیش دانسته‌های آموزش گیرنده را شامل می‌شود (یعنی آموزش گیرنده چه می‌داند). اگر سنگ بنای یادگیری‌های پیشین مستحکم نباشد، یادگیری‌های جدید به سختی شکل خواهد گرفت.

چند مثال:

«گروه های مواد غذایی را بشناسد»، رفتار ورودی برای هدف کلی «آموزش تغذیه صحیح در سالمندان»

«بیماری دیابت را بشناسد»، رفتار ورودی برای هدف کلی «آموزش عوارض مصرف نامرتب دارو در بیمار دیابتیک»

«بیماری‌های منتقله از حیوان را بشناسد»، رفتار ورودی برای هدف کلی «راه‌های انتقال زئونوز به انسان»

«نخ دندان را بشناسد»، رفتار ورودی برای هدف کلی «طرز استفاده از نخ دندان»

- **ارزشیابی رفتار ورودی:** سوال یا سوالاتی که توسط مدرس مطرح می‌گردد تا پیش دانسته های آموزش‌گیرنده مورد ارزیابی قرار گیرد. این سوال کاملا متناسب با رفتار ورودی است. مدرس با طرح این قبیل سوالات می تواند به میزان تسلط فراگیران بر موضوعات پی ببرد و نقطه آغاز فعالیت تدریس را تعیین کند.

اهداف رفتاری

اهداف رفتاری عبارتند از اعمال، رفتار و حرکاتی که باید از فراگیران رخ دهد تامعلوم شود موضوع مورد آموزش آموخته شده است یا نه. بنابراین اهداف رفتاری باید قابل مشاهده کردن، شنیدن یا لمس کردن باشند.

برای نوشتن یک هدف رفتاری باید ۴ جزء « فراگیران، رفتار، شرایط و معیار (درجه) » وجود داشته باشد.

- **رفتار(عملکرد):** منظور دانش یا مهارتی است که فراگیر باید کسب کند. در یک هدف رفتاری، فعل جمله، جزء رفتار محسوب می شود.
- **شرایط:** عبارتست از موقعیتی که رفتار مورد نظر در آن بروز کند. می‌توان یکی از ۳ نوع شرایط زیر را در نظر گرفت:

الف) با در نظر گرفتن **اوضاع و شرایط عملکرد** باشد مثل: در حضور مربی، در کلاس درس و ...

ب) با در نظر گرفتن **محدودیت‌ها** باشد مثل: بدون استفاده از کتاب، بدون نگاه کردن به بوکلت و ....

ج) با در نظر گرفتن **امکانات** باشد مثل: بعد از تماشای فیلم، با استفاده از فشارسنج و ...

- **ملاک:** حداقل میزان قابل قبول بروز رفتار توسط فراگیر را معیار گویند.

می توان یکی از ۳ نوع معیار زیر را در نظر گرفت:

۱) با در نظر گرفتن **زمان** مثل: در مدت زمان ۲۰ دقیقه و ....

۲) با در نظر گرفتن **تعداد پاسخ صحیح** مثل: حداقل ۴ مورد پاسخ صحیح و ....

۳) با در نظر گرفتن **ویژ گی‌های عملکردی** مثل: به ترتیب، پشت سرهم و ....

مثال: بهورزان بتوانند در پایان این جلسه بازآموزی اجزاء یک هدف رفتاری را نام ببرند.

فراگیران شرایط ملاک عملکرد

الگوهای تدریس

الگوهای تدریس نقشه و چارچوب فعالیت‌های آموزش دهنده و فراگیر برای سازماندهی ارائه مطالب آموزشی است و شامل ۳ نوع است.

الف) الگوی پیش سازمان دهنده: این الگو برخلاف عنوان دور از ذهنی که دارد، ناشناخته نیست. در این الگو مطالب مختلف یک رشته یا موضوع با نظم خاصی سازمان می‌یابد و در ذهن فراگیر جای می‌گیرد تا زمینه دریافت اطلاعات جدید را فراهم کند. روال اجرای این الگوی تدریس ابتدا از کل به جزء و سپس از جزء به کل است و مربی نقش بسیار فعالی دارد. مراحل این الگو به ترتیب زیر است:

۱- مطلب آموزشی با طرح یک مطلب کلی در رابطه با موضوع توسط آموزش‌دهنده شروع می شود

۲- ارائه مطالب اصلی

۳- تثبیت آموخته‌ها با ذکر مثال‌ها و نمونه‌ها

ب) الگوی مشکل گشایی (حل مسئله): در این الگو مربی نقش تسهیل کننده فرایند یادگیری و جهت دهی به فعالیت‌ها برای رسیدن به اهداف آموزشی را دارد و آموزش، شاگرد محور است. فعالیت اصلی مربی در این الگو، طرح مسئله و ارائه اشاره‌ها و نشانه‌هایی برای حل مسائل توسط فراگیران محسوب می‌شود.

۱- مطرح نمودن مسئله یا مشکل برای فراگیران

۲- جمع آوری اطلاعات

۳- انتخاب مناسب‌ترین پاسخ یا راه حل

۴- بررسی و ارزشیابی راه حل انتخاب شده

۵- نتیجه گیری

ج) الگوی فرد مداری (انفرادی): ارائه مطالب در این الگو بر اساس نیازها، نگرش‌ها و به‌ویژه توانایی‌های فردی یادگیرنده تهیه و تنظیم می‌گردد. به‌عبارت دیگر کوشش بر این است که بین فعالیت‌های آموزشی و ویژگی‌های فردی، شخصیتی و فرهنگی یادگیرنده هماهنگی ایجاد شود. سن، جنس، نیازها، توانایی‌های ذهنی و جسمی از جمله مواردی هستند که در این الگو مورد توجه قرار می‌گیرد.

۱- تعیین اهداف و شرایط آموزشی

۲- نظارت بر فعالیت‌های آموزشی به‌صورت انفرادی

۳- بررسی و ارزشیابی فعالیت‌ها

سر فصل های آموزشی (رئوس مطالب)

یکی از مهم‌ترین بخش‌های طرح درس سرفصل‌های آموزشی است که باید با توجه به اهداف رفتاری تنظیم شوند و شامل مقدمه، محتوای آموزشی و نتیجه گیری است. سرفصل دروس مورد تدریس باید مطابق اهداف آموزشی در نظر گرفته شود.

شیوه‌های آموزشی

یکی دیگر از عناوین طرح درس انتخاب شیوه آموزشی متناسب با موضوع، گروه هدف، حیطه آموزشی انتخاب شده و سایر شرایط می‌باشد. از جمله شیوه‌های آموزشی می‌توان سخنرانی همراه با سؤال و جواب، بحث گروهی، روخوانی و تفسیر، بارش افکار، نمایش عملی، ایفای نقش، کنفرانس، مشاوره و ..... را نام برد. باید توجه داشت که شیوه آموزشی باید با زمان در نظر گرفته شده و تعداد فراگیران تناسب داشته باشد.

زمان‌بندی جلسه آموزشی

یک جلسه آموزشی بر اساس سر فصل‌های آموزشی، شیوه آموزش، فعالیت‌های آموزشی، مسائل انگیزشی مورد نظر و روش ارزشیابی زمان‌بندی می‌شود.

فنون ایجاد انگیزش در یادگیرندگان (مسائل انگیزشی):

اولین سوالی که یک کارمند بهداشتی نیاز دارد به آن پاسخ دهد، این است که آیا فرد به اندازه کافی از مشکل مورد نظر هراس دارد تا رفتار توصیه شده را انجام دهد. بر این اساس اگر انگیزش لازم برای رفع مشکل نداشته باشد می‌توان انگیزش فراگیر را با فنون زیر ایجاد کرد یا افزایش داد:

۱. توضیح در مورد هدف آموزشی جلسه
۲. استفاده از تشویق‌های کلامی در شرایط مقتضی
۳. ارائه مطالب آموزشی از ساده به دشوار
۴. ذکر مثال‌های آشنا و ملموس
۵. جلب مشارکت فراگیران به مطالب بعدی
۶. قرار دادن فراگیران با موقعیت‌های واقعی شغلی
۷. بیان شاخص‌ها، آمار و ارقام
۸. بیان انتظارات و اهداف جلسه آموزشی در ابتدای جلسه
۹. ارزشیابی‌های مکرر و دادن بازخورد به افراد
۱۰. ایجاد تنوع در شیوه آموزشی و وسایل کمک آموزشی
۱۱. خودداری از ایجاد رقابت در آموزش گیرندگان
۱۲. استفاده از روش‌هایی غیر از سخنرانی
۱۳. ترغیب به کوشش و تلاش بیشتر و کاهش پیامدهای منفی مشارکت در یادگیرندگان
۱۴. استفاده از تکلیف و تمرین در حین آموزش
۱۵. متناسب سازی مطالب با ویژگی‌های فردی و شغلی افراد

۱۶. توجه یادگیرندگان به موقعیت‌های بعد از یادگیری و یادگیری‌های بعدی

فعالیت‌های آموزشی (تکالیف فراگیران)

یکی دیگر از عناوین طرح درس فعالیت‌های آموزشی (تکالیف فراگیران) است. برای اطمینان از رسیدن به اهداف مورد نظر که باتوجه به شیوه آموزشی انتخاب شده و سایر شرایط برای فراگیران می باشد باید فعالیت‌های آموزشی مناسب در نظر گرفته شود. زمان انجام فعالیت‌های آموزشی می تواند قبل، حین و بعد از جلسه آموزشی باشد.

از جمله فعالیت‌های آموزشی می‌توان گوش دادن، توجه کردن، فکر کردن، پاسخ دادن، دقت کردن، حل کردن، تمرین کردن، حفظ کردن، مطالعه کردن، سؤال کردن، روخوانی کردن، شرح دادن، تفسیرکردن مطلب، گزارش دادن و تهیه کردن را نام برد که به تناسب موضوع و توانایی فراگیر باید انتخاب شود.

مواد و وسایل کمک آموزشی

انتخاب مواد و وسایل کمک آموزشی در یادگیری نقش به‌سزایی دارد و همان‌گونه که می‌تواند نقش مثبتی در یادگیری بهتر داشته باشد، ممکن است زیان‌آور نیز باشد. از این‌رو باید در انتخاب آن‌ها دقت فراوانی کرد.

مواد نوشتاری شامل نشریات مختلف مانند پمفلت، پوستر، فایل کامپیوتری و .... و ابزار و وسایل کمک آموزشی شامل وایت بورد، تخته سیاه، تلویزیون، مولاژ، ویدئو، مادر و کودک، فاضلاب، محیط روستا و ... می‌باشد که با توجه به کلیه شرایط باید برای جلسه آموزشی در نظر گرفته شود. در یک جلسه آموزشی می‌توان از چند مواد و وسیله کمک آموزشی استفاده نمود.

ارزشیابی آموزشی

یکی دیگر از عناوین طرح درس ارزشیابی آموزشی است که در هر لحظه از فرایند آموزش، چه به‌صورت رسمی و چه به‌صورت غیررسمی جریان دارد. نظارت و ارزشیابی آموزشی یکی از مهم‌ترین وظایف هر آموزش‌دهنده است و هدف از آن اصلاح و بهبود کل فرایند آموزش و تدریس است و تمامی اجزاء آن را دربرمی‌گیرد.

انواع آن شامل:

ارزشیابی کتبی: ارزشیابی کتبی شامل انواع:

- تستی (یک کلمه یا یک جمله) – چهارجوابی (چهارگزینه ای) – تشریحی (نوشتن بیش از یک سطر) تکمیلی (تکمیل کردن جمله با یک کلمه)

- پیش‌آزمون و پس‌آزمون
- حل تمرین، رسم و نوشتن مطلب روی تابلو
- انجام تکالیف پس از جلسه آموزشی (خلاصه نویسی – گزارش کتبی و ...)

در این ارزشیابی بایستی هر یک از موارد ذکر شده که مورد استفاده قرار می گیرد، ضمیمه طرح درس شود.

ارزشیابی شفاهی: به صورت ۳ سوال یادداشت شود

- گوش کردن و بازگو کردن مطلب
- روخوانی و شرح مطلب
- حفظ کردن و بیان کردن مطلب
- سؤال و جواب
- ارزیابی سریع و ...

ارزشیابی عملی: عملکرد مورد نظر یادداشت شود

- نمایش عملی
- ایفای نقش
- کار گروهی
- آزمایش(در شرایط آموزشی یا واقعی)
- کار واقعی و ...

ارزشیابی ترکیبی: ترکیبی از ارزشیابی‌های ذکر شده

- کنفرانس(ترکیب کتبی و شفاهی)
- جمع بندی نتایج
- تحلیل و نتیجه گیری

منابع:

- سلسله کتاب‌های خودآموز مهارت‌ها و فنون آموزش برای مربیان بهورزان – یوسف رضا چگینی – چاپ کیا نقش – سال ۱۳۸۱
- مبانی و کاربرد تکنولوژی آموزشی در ارتقای سلامت – احمد قدوسیان و همکاران – چاپ بحرالعلوم – نوبت دوم – تابستان ۱۳۸۲
- مبانی آموزش بهداشت – منوچهر محسنی – نشر طهوری – ۱۳۸۲
- مبانی نظری تکنولوژی آموزشی – هاشم فردانش – انتشارات سمت – ۱۳۹۵
- مهارت‌های اساسی تدریس – حسن ملکی – نشر آییژ – نوبت اول – پاییز ۱۳۹۳